

■
Febrúar 2015

Samkomulag um áfallahjálp í skipulagi almannavarna á Íslandi

Samráðshópur áfallahjálpar í SST á landsvísu, 2015:

Salbjörg Bjarnadóttir, (862-8156)

salbjörg@landlaeknir.is

Anna Björg Aradóttir, (s. 893-6253)

annabara@landlaeknir.is

Embætti landlæknis

Berglind Guðmundsdóttir, (s. 824-5979)

berggudm@landspitali.is

Agnes Björg Tryggvadóttir, (s. 825-9381)

agnesbt@landspitali.is

Landspítali - áfallateymi

Guðrún Jóhannesdóttir, (s. 868-5000)

gudrunj@logreglan.is

Víðir Reynisson, (s. 864-1759)

vidir@logreglan.is

Almannavarnadeild ríkislögreglustjóra

Jóhann Thoroddsen, (s. 860-4744)

johann@shb9.is

Hjördís Inga Guðmundsdóttir, (s. 892-0552)

hjordis@redcross.is

Jón Brynjar Birgisson, (s. 896-7288)

jon@redcross.is

Rauði krossinn á Íslandi

Þorvaldur Karl Helgason, (s. 856-1501)

Thorvaldur.karl.helgason@kirkjan.is

Guðrún Eggertsdóttir, (s. 860-0545)

gudrune@fsa.is

Þjóðkirkjan

Berglind Magnúsdóttir, (s. 822-3175)

Berglind.magnusdottir@reykjavik.is

Samband íslenskra sveitarfélaga

Efnisyfirlit

Samkomulag um áfallahjálpar í skipulagi almannavarna á Íslandi	5
Nánar um samráðshópa	6
Samráðshópur áfallahjálpar í samhæfingar-og Stjórnstöð Almannavarna (SST) á landsvísu	7
Hlutverk hópsins:.....	7
Boðun hópsins (.....	7
Samráðshópur áfallahjálpar í lögregluumdæmi.....	8
Hlutverk hópsins:.....	8
Boðun hópsins:	9
Viðbrögð samráðshópa á mismunandi viðbragðsstigum	10
Samráðshópur áfallahjálpar á landsvísu (Samráðshópur SST)	10
ÓVISSUSTIG	10
HÆTTUSTIG.....	10
NEYÐARSTIG	10
Samráðshópur áfallahjálpar í lögregluumdæmi.....	11
ÓVISSUSTIG	11
HÆTTUSTIG.....	11
NEYÐARSTIG	11
VIÐAUKAR.....	12
VIÐAUKI 1. Nánari skilgreiningar á áfallahjálpar.....	13
VIÐAUKI 2. Stjórnkerfi	14
Mynd 2.1. Stjórnkerfi almannavarna og áfallahjálpar	15
Mynd 2.2. Skipulag áfallahjálpar á neyðartímum.....	16
VIÐAUKI 3. Almannavarnarstig.....	17
Mynd 3.1. Stigskipting umfangs í ljósi alvarleika.....	18
Mynd 3.2. Stigskipting viðbúnaðar almannavarna.....	19
VIÐAUKI 4. Aðilar, nefndir og stjórnir innan skipulags almannavarna	20
Áhöfn Samhæfingarstöðvar almannavarna.....	20
Lögreglustjórar	20
Almannavarnanefndir.....	20
Aðgerðastjórn.....	20
Vettvangsstjórn	20
VIÐAUKI 5. Stofnanir sem eiga fulltrúa í samráðshópi áfallahjálpar í SST.....	21
Ríkislögreglustjóri	21
Sóttvarnalæknar umdæma og svæða	21

Landspítali, áfallateymi.....	21
Þjóðkirkja/Biskupsstofa	22
Samband íslenskra sveitarfélaga/félagsþjónusta sveitarfélaga	22
Rauði krossinn á Íslandi	22
VIÐAUKI 6. Áhættumat.....	24
VIÐAUKI 7. Samskiptaleiðir.....	25
VIÐAUKI 8. Boðunarkerfi samráðshópa	26
VIÐAUKI 9. Kort	27
Mynd 9.1. Heilbrigðisumdæmin	28
Mynd 9.2. Sóttvarnaumdæmin	28
Mynd 9.3. Lögregluumdæmin	29
Mynd 9.4. Sveitarfélög á Íslandi	29

Samkomulag um áfallahjálpar í skipulagi almannaþarfa á Íslandi

Eftirfarandi gera með sér svohljóðandi samkomulag um áfallahjálpar í skipulagi almannaþarfa á Íslandi: Biskupsstofa, Landlæknir, Landspítalinn, Rauði krossinn á Íslandi, Ríkislögreglustjóri og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Samhæfing

Rauði krossinn hefur umsjón með áfallahjálpar í skipulagi almannaþarfa á Íslandi í umboði samstarfsaðila og samkvæmt samkomulagi við ríkislögreglustjóra um hjálparlið almannaþarfa frá 2012, sem jafnframt er staðfest af innanríkisráðherra. Meginverkefni sem Rauði krossinn sinnir í áfallahjálpar eru:

Viðbúnaður. Þjálfun, æfingar og uppbygging viðbragðsaðila (sérhæfðra áfallateyma og sjálfboðaliða) í samræmi við verklag sem unnið er af samráðshópi áfallahjálpar á landsvísu.

Fyrstu viðbrögð í almannaþarfaaðgerðum, svo sem með einstaklingsviðtölum, fræðsluefni, íbúafundum og fréttatilkynningum.

Samhæfing aðgerða og upplýsingamiðlun í gegnum samráðshópa áfallahjálpar.

Útgáfa fræðsluefnis fyrir viðbragðsaðila um viðurkennt verklag og upplýsingaefni fyrir almenning og sérstaka markhópa.

Auk ofanefndra þátta hefur Rauði krossinn umsjón með fjöldahjálpar í skipulagi almannaþarfa, auk þess að koma að mönnum Samhæfingar- og stjórnstöðvar almannaþarfa og aðgerðastjórna almannaþarfa.

Samráðshópur áfallahjálpar á landsvísu

Eftirfarandi skipa fulltrúa í samráðshópi áfallahjálpar á landsvísu: Biskupsstofa, Landlæknir, Landspítalinn, Rauði krossinn á Íslandi, Ríkislögreglustjóri og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Fulltrúi Rauða krossins boðar fundi hópsins.

Hlutverk hópsins er m.a.:

- að móta stefnu og gæta þess að besta þekking og úrlausnir á sviði áfallahjálpar endurspeglar í skipulagi áfallahjálpar á hverjum tíma.
- vera ráðgefandi fyrir yfirvöld og samráðshópa í umdæmum lögreglunnar á öllum tímum.
- að útbúa sérstaka gátlista um verklag fyrir samráðshópa í lögregluumdæmum.
- að vinna áætlun á hættu- og neyðartímum um hvernig áfallahjálpar færast frá Rauða krossinum til annarra aðila þegar neyðaraðgerðum lýkur eða eftir því sem aðgerðum vindur fram.
- gera viðkomandi stofnunum og félögum sem eiga fulltrúa í samráðshópnum grein fyrir vinnu hópsins á hverjum tíma.

Samráðshópar áfallahjálpar í umdæmum lögreglustjóra

Eftirfarandi skipa fulltrúa í samráðshóp um áfallahjálpar í lögregluumdæmum: Rauði krossinn, heilbrigðisstofnanir í umdæminu, sveitarfélög í umdæminu, kirkjan og viðkomandi lögregluembætti.

Hlutverk hópanna er m.a.:

- að stuðla að því að besta þekking og úrlausnir á sviði áfallahjálpar séu til staðar í umdæminu á hverjum tíma.
- vera ráðgefandi fyrir yfirvöld og stofnanir á viðkomandi svæði á öllum tímum.
- að vinna áætlun á hættu- og neyðartímum um hvernig áfallaþjónustan færast frá Rauða krossinum til annarra aðila þegar neyðaraðgerðum lýkur eða eftir því sem aðgerðum vindur fram.
- að fylgja eftir verklagi samkvæmt gátlistum sem unnir eru af samráðshópi áfallahjálpar á landsvísu.
- gera viðkomandi stofnunum og félögum sem eiga fulltrúa í samráðshópnum grein fyrir vinnu hópsins á hverjum tíma.

Um áfallahjálpar

Áfallahjálpar er sérhæfð þjónusta við fólk sem lendir í áföllum og byggir á viðurkenndum aðferðum til að bregðast við bráðum áfallastreituviðbrögðum og beinist að því að draga úr uppnámi og stuðla þannig að betri aðlögun eftir áfallið.

Áfallahjálpar er afmörkuð, tímabundin og með áherslu á forvarnir og mat á þörf fyrir frekari eftirfylgd. Þjónustan miðast við þroska og aldur hvers og eins og hefur svigrúm til að laga aðstoðina að mismunandi menningarheimum.

Hugtakið áfall er hér notað yfir hættu sem ógnar lífi, limum eða viðurværi fólks sem og reynslu þeirra sem verða vitni að ofbeldi, líkamsáverkum eða dauða.

Áfallahjálpar í skipulagi almannavarna er veitt af fagfólki og sérþjálfuðum sjálfbóðaliðum.

Samkomulagið gildir í fimm ár frá undirritun.

Reykjavík 10. desember 2013

Fyrir hönd Ríkislögreglustjóra

Fyrir hönd Sambands íslenskra sveitarfélaga

Fyrir hönd Landlæknis

Fyrir hönd Landspítalans

Fyrir hönd Biskupsstofu

Fyrir hönd Rauða krossins á Íslandi

Nánar um samráðshópa

Samráðshópur áfallahjálpar í samhæfingar-og Stjórnstöð Almannavarna (SST) á landsvísu

Meðlimir:

Í samráðshópi áfallahjálpar í SST sitja fulltrúar þeirra stofnana er daglega sinna áfallahjálpar og sálfélagslegum stuðningi (sjá nánar ofar). Hópurinn fundar reglulega, ekki sjaldnar en einu sinni í mánuði. Hópurinn starfar samkvæmt skipulagi áfallahjálpar á Íslandi.

Starfsstöð:

Hópurinn fundar í húsnæði almannavarnadeildar ríkislögreglustjóra, Skógarhlíð 14 eða í húsi Rauða krossins við Efstaleiti 9.

Hópstjóri:

Hópstjóri er fulltrúi Rauða krossins á Íslandi. Hópstjóri boðar til fundar, ritar fundargerðir og heldur utan um hagnýta þætti í starfi hópsins

Hlutverk hópsins:

- Er að móta stefnu og gæta þess að besta þekking og úrlausnir á sviði áfallahjálpar endurspeglast í skipulagi sálfélagslegs stuðnings á hverjum tíma. Meðlimir hópsins afla sér þekkingar um stefnur og strauma í gegnum starf sitt hjá viðkomandi stofnun eða félagi og miðla inn í hópinn.
- Vera ráðgefandi fyrir yfirvöld og samráðshópa í umdæmum lögreglunnar á öllum tímum.
- Yfirvöld og samráðshópar um landið geta á öllum tímum leitað eftir ráðgjöf er varðar áfallahjálpar og skyld málefni.
- Eins getur samráðshópur SST haft frumkvæði að samskiptum við samráðshópa í umdæmum eða aðra til að koma á framfæri ráðgjöf og ábendingum.
- Útbúa sérstaka gátlista um verklag fyrir samráðshópa í lögregluumdæmum sem þeir starfa eftir.
- Gátlistarnir eru meðal annars í möppunni Samkomulag um áfallahjálpar
- Á hættu- og neyðartímum á hópurnum að hafa yfirsýn og vera ráðgefandi fyrir samráðshópa áfallahjálpar á hamfarasvæðum.
- Á hættu- og neyðartímum á hópurnum að vinna áætlun um hvernig áfallaþjónusta færast frá Rauða krossinum yfir til annarra aðila þegar neyðaraðgerðum lýkur eða eftir því sem aðgerðum vindur fram. Þetta gerir hópurnum í samráði við Samhæfingar- og stjórnstöð almannavarna (SST).
 - Aðrir aðilar eru: heilbrigðisþjónustan, félagþjónusta sveitarfélaga, stofnanir kirkjunnar á landsvísu eða einkaaðilar.
- Skrá útköll og aðgerðir. Skrifa stutta skýrslu í lok aðgerða. Skýrslan er kynnt fyrir viðkomandi stofnunum og félögum sem eiga fulltrúa í samráðshópnum sem gera grein fyrir vinnu hópsins á hverjum tíma.

Boðun hópsins (sjá einnig Viðauka 8):

Almannavarnir lýsa yfir óvissu-, hættu- eða neyðarstigi eða 112 sendir SMS á bæði bakvakt Rauða krossins og á hópstjóra samráðshóps SST sem upplýsir um eðli atburðar.

Hópstjóri samráðshóps SST ákveður hvort þörf sé á að senda SMS til samráðshópsins og ef svo er þá er notaður eftirfarandi texti eftir eðli atburðar: Viðbragðsstaða/staða óljós, meira eftir x tíma. Ef atburðurinn er kominn á neyðarstig þá sendir hópstjóri fundarboð til allra fulltrúa samráðshópsins samkvæmt boðunarskrá.

Á meðan SST er virkjuð starfar samráðshópur SST samkvæmt 12. gr. laga um almannavarnir nr. 82/2008 og ber að fara eftir fyrirmælum stjórnanda ríkislögreglustjóra er stýrir samhæfingu aðgerða úr SST samkvæmt áætlun.

Ef atburðurinn er bundinn við ákveðið lögregluumdæmi þá hefur hópstjóri samráðshóps SST samband við samráðshópinn í viðkomandi umdæmi og býður fram aðstoð sína og stuðning ef með þarf.

Ef samráðshópurinn í viðkomandi umdæmi þiggur þá hjálp á einhverjum tímapunkti, þarf beiðni um aðstoð að fara í gegnum aðgerðarstjórn, sem gefur leyfi til samskipta.

Þegar ljóst er að ekki er lengur þörf fyrir framlag hópsins boðar hópstjóri til fundar. Á þessum fundum eru teknar ákvarðanir um yfirfærslur verkefna til annarra aðila eða verklok.

Samráðshópur áfallahjálpar í lögregluumdæmi

Meðlimir:

Í samráðshópi áfallahjálpar í lögregluumdæmum sitja fulltrúar þeirra stofnana er daglega sinna áfallahjálpar og sálfélagslegum stuðningi.

Starfsstöð:

Starfsstöð hópsins er í húsnæði aðgerðarstjórnar (AST) umdæmanna (ef það er hægt) eða í þjónustumiðstöð hafi hún verið sett á laggirnar. Hópurinn ætti að öllu jöfnu að halda fasta fundi ársfjórðungslega fyrir utan þá fundi sem haldnir eru út af alvarlegum atburðum.

Hópstjóri:

Hópstjóri er fulltrúi Rauða krossins á Íslandi eða annar sem hópurinn kemur sér saman um. Hópstjóri boðar til fundar, ritar fundargerðir og heldur utan um starf hópsins.

Hlutverk hópsins:

Hópurinn starfar samkvæmt skipulagi áfallahjálpar á Íslandi.

Helstu verkefni eru:

- Á hættu- og neyðartímum á hópurinn að afla upplýsinga um þá vá sem orðið hefur og umfang hennar. Sérhver meðlimur hópsins aflar upplýsinga frá sinni stofnun/félagi.
- Samhæfa og samræma útfærslu verkefna áfallahjálpar í lögregluumdæminu með því að vera í tengslum við yfirvöld og stofnanir sem tengjast áfallahjálpar.
- Fræðsla um sálræn eftirköst til fjölmiðla, stofnana og almennings með því að mæta í viðtöl hjá fjölmiðlum, halda fundi með stofnunum og vera tilbúin til að veita fræðslu á borgarafundum.
- Fylgjast með og aðstoða við að eftirfylgd sálræns stuðnings verði tryggð. Vegna þeirra upplýsinga sem samráðshópurinn býr yfir um þarfir getur hann lagt áherslu á/fylgst með að þeir aðilar sem veita eiga eftirfylgd geri það. Þetta er gert í samráði við heilsugæslu,

félagsþjónustuna, kirkju og trúfélög.

- Útvega þjálfaða starfsmenn til að halda fræðslu um sálræn eftirköst og hvernig best er að takast á við þau. Á hverjum tíma og ekki síst í kjölfar áfalla getur samráðshópur í umdæmi leitað til samráðshóps SST og/eða Rauða krossins um fræðslu/námskeið um áföll, afleiðingar þeirra og hvernig best sé að takast á við þau.
- Þarfagreining: Safna upplýsingum frá Aðgerðarstjórn, Rauða krossinum, heilsugæslunni, sveitarfélögunum, kirkjunni og öðrum sem hafa sinnt þolendum. Þetta eru upplýsingar eins og: Hvað gerðist – hvar – hvernig – hversu margir – slasaðir – látnir – vitni – er hættuástand enn til staðar, umfang, ástæður og fjöldi þeirra sem þiggja eða þurfa á áfallahjálpi að halda. Einnig þarfir miðað við aldur, menningu, veikindi/fötlun, tungumál og fleira.
- Hafa yfirsýn yfir hvernig staðið er að skipulagi á stuðningi við aðstandendur látinna. Þetta er gert í samráði við stjórnvöld/sveitarstjórn og kirkju.
- Á hættu- og neyðartímum á hópurnum að vinna áætlun um hvernig áfallþjónusta færast frá Rauða krossinum yfir til annarra aðila þegar neyðaraðgerðum lýkur eða eftir því sem aðgerðum vindur fram. Þetta gerir hópurnum í samráði við Samhæfingar- og stjórnstöð almanna- og einkaaðilar. Aðrir aðilar eru: heilbrigðisþjónustan, félagsþjónusta sveitarfélaga, stofnanir kirkjunnar á landsvísi eða einkaaðilar.
- Ráðgefandi fyrir sveitarfélög, stjórnvöld um áfallahjálpi og útfærslu hennar.
- Skrá útköll og aðgerðir.
- Skrifa stutta skýrslu í lok aðgerða.
- Skýrslan er kynnt fyrir viðkomandi stofnunum og félögum sem eiga fulltrúa í samráðshópnum og þeim gerð grein fyrir vinnu hópsins á hverjum tíma.

Boðun hópsins (sjá einnig Viðauka 8):

Almannavarnir lýsa yfir óvissu-, hættu- eða neyðarstigi eða 112 sendir SMS á hópstjóra samráðshóps í viðkomandi umdæmi og einnig á bakvakt Rauða krossins og á samráðshóp SST. Hópstjóri samráðshóps SST hefur samband við hópstjóra í viðkomandi umdæmi og ræðir aðgerðir.

Hópstjóri samráðshóps í umdæmi ákveður hvort þörf sé á að kalla hópinn saman. Það getur hann gert með aðstoð 112 eða sent sjálfur SMS á samráðshópinn. Hann getur sent staðlaðan texta s.s.:
Viðbragðsstaða eða staða óljós, meira eftir x tíma eða fundur kl XX

Hópstjóri samráðshóps ákveður hvort þörf sé á að senda SMS til meðlima samráðshópsins og ef svo er þá er notaður eftirfarandi texti eftir eðli atburðar: Viðbragðsstaða/staða óljós, meira eftir x tíma.

Ef atburðurinn er kominn á neyðarstig þá sendir hópstjóri fundarboð til allra fulltrúa í samráðshópi samkvæmt boðunarskrá.

Eftir virkjun samráðshóps í umdæmi starfar hann sjálfstætt í samvinnu við aðgerðastjórn umdæmis.

Hópstjóri getur haft samband við samráðshóp SST og ráðfært sig eða óskað aðstoðar. Ef óskað er eftir hjálpi á einhverjum tímapunkti, þarf beiðni um aðstoð að fara gegnum aðgerðarstjórn, sem gefur leyfi til samskipta. Aðgerðarstjórn getur veitt leyfi til milliliðalausra samskipta samráðshóps í umdæmi við samráðshóp SST en þarf ávallt að vera upplýst.

Þegar ljóst er að ekki er lengur þörf fyrir framlag hópsins boðar hópstjóri til fundar. Á þessum fundum eru teknar ákvarðanir um yfirfærslur verkefna til annarra aðila eða verklok.

Viðbrögð samráðshópa á mismunandi viðbragðsstigum

Hér á eftir eru talin upp helstu verkefni samráðshóps áfallahjálpar í SST og samráðshópa áfallahjálpar innan lögregluumdæma. Athugið að um gátlista er að ræða og verkefni fara eftir aðstæðum hverju sinni.

Samráðshópur áfallahjálpar á landsvísu (Samráðshópur SST)

ÓVISSUSTIG

- Ef þurfa þykir, þá boðar hópstjóri til fundar með SMS (sjá Boðun). Gerir boðunarskrá fyrir hópinn og ákveður fundartíma.
- Samráðshópur les áætlun um skipulag áfallahjálpar á Íslandi og kynnir hana fyrir áhöfn SST og fleiri aðilum ef þurfa þykir og ákveður verkaskiptingu hópsins.
- Ef þurfa þykir setur hópstjóri samráðshóps SST sig í samband við hópstjóra viðkomandi samráðshóps í lögregluumdæmi eftir þörfum. Minnr á verkefni svo sem að lesa yfir áætlanir, boðunarskrá, farveg beiðna um stuðning vegna áfallahjálpar og kanna fyrirbyggjandi birgðir af bæklingum er varða áfallahjálpar.
- Fulltrúar stofnana í samráðshópnum upplýsa yfirmenn sinna stofnana um fyrirbyggjandi verkefni á sviði áfallahjálpar.

HÆTTUSTIG

- Ef þurfa þykir, þá boðar hópstjóri til fundar með SMS (sjá Boðun). Gerir boðunarskrá fyrir hópinn og ákveður fundartíma.
- Ef þurfa þykir fundar samráðshópurinn og meðlimir skipta með sér verkefnum.
- Samráðshópur fundar með fulltrúum áhafnar heilbrigðisstarfsmanna og Rauða krossins í SST/Efstaleiti.
- Hópstjóri samráðshóps SST setur sig í samband við hópstjóra viðkomandi samráðshóps í lögregluumdæmi. Fær upplýsingar um stöðuna, minnr á verkefni svo sem að lesa yfir áætlanir, boðunarskrá, farveg beiðna um stuðning vegna áfallahjálpar og kanna fyrirbyggjandi birgðir af bæklingum er varða áfallahjálpar. Býður fram aðstoð samráðshóps SST.
- Beiðnum um aðstoð er miðlað til viðeigandi aðila.
- Upplýsingum er miðlað til yfirmanna þeirra stofnana er eiga fulltrúa í samráðshópnum.

NEYÐARSTIG

- Hópstjóri samráðshóps SST boðar samráðshópinn tafarlaust til fundar með SMS (sjá Boðun).
- Samráðshópurinn fundar og meðlimir skipta með sér verkefnum.
- Samráðshópur fundar með fulltrúum áhafnar heilbrigðisstarfsmanna og Rauða krossins í SST/Efstaleiti.
- Hópstjóri samráðshóps SST setur sig í samband við hópstjóra viðkomandi samráðshóps í lögregluumdæmi og fundar með honum. Fær upplýsingar um stöðuna, minnr á verkefni svo sem að lesa yfir áætlanir, boðunarskrá, farveg beiðna um stuðning vegna áfallahjálpar og kannar fyrirbyggjandi birgðir af bæklingum er varða áfallahjálpar. Býður fram aðstoð samráðshóps SST.
- Beiðnum um aðstoð er miðlað til viðeigandi aðila.
- Upplýsingum er miðlað til yfirmanna þeirra stofnana er eiga fulltrúa í samráðshópnum.

Samráðshópur áfallahjálpar í lögregluumdæmi

ÓVISSUSTIG

- Ef ástæða þykir, þá boðar hópstjóri samráðshóp til fundar með SMS, gerir boðunarskrá fyrir hópinn og ákveður fundartíma og verkaskiptingu hópsins.
- Samráðshópur les áætlun um skipulag áfallahjálpar á Íslandi, fer yfir verkefni hópsins svo sem að lesa yfir áætlanir, boðunarskrá, farveg beiðna um stuðning vegna áfallahjálpar og kanna fyrirbyggjandi birgðir af bæklingum er varða áfallahjálpar.
- Eftir þörfum setur samráðshópurinn sig í samband við samráðshóp SST.
- Fulltrúar stofnana í samráðshópnum upplýsa yfirmenn sinna stofnana um fyrirbyggjandi verkefni á sviði áfallahjálpar.

HÆTTUSTIG

- Ef þurfa þykir, þá boðar hópstjóri til fundar. Gerir boðunarskrá fyrir hópinn og ákveður fundartíma.
- Ef þurfa þykir fundar samráðshópurinn og meðlimir fara yfir helstu verkefni og skipta með sér verkefnum.
- Hópstjóri setur sig í samband við hópstjóra samráðshóps SST eftir þörfum.
- Hópurinn fundar með aðgerðastjórn.
- Fulltrúar stofnana í samráðshópnum upplýsa yfirmenn sinna stofnana um fyrirbyggjandi verkefni á sviði áfallahjálpar.

NEYÐARSTIG

- Hópstjóri samráðshóps SST boðar samráðshópinn tafarlaust til fundar.
- Samráðshópurinn fundar og meðlimir skipta með sér verkefnum. Samráðshópur les áætlun um samkomulag um áfallahjálpar á Íslandi, fer yfir verkefni hópsins svo sem að lesa yfir áætlanir, boðunarskrá, farveg beiðna um stuðning vegna áfallahjálpar og kannar fyrirbyggjandi birgðir af bæklingum er varða áfallahjálpar.
- Samráðshópur fundar með og heldur nánú samstarfi við aðgerðastjórn.
- Hópstjóri samráðshóps setur sig í samband við hópstjóra samráðshóps SST og fundar með honum. Veitir upplýsingar um stöðuna og biður um ráðgjöf/aðstoð samráðshóps SST eftir þörfum.
- Upplýsingum er miðlað til yfirmanna þeirra stofnana er eiga fulltrúa í samráðshópnum.

VIÐAUKAR

VIÐAUKI 1. Nánari skilgreiningar á áfallahjálpi

Áfallahjálpi

Áfallahjálpi í hópslysum og þegar almannavarnaástand ríkir fellur undir skipulag almannavarna (lög nr. 82/2008 15. grein). Það skipulag sem hér um ræðir nær aðeins til almennings en ekki til launaðra eða ólaunaðra viðbragðsaðila.

Áfall er upplifun á alvarlegum atburði. Þó að flestir einstaklingar sem verða fyrir alvarlegum áföllum nái sér án nokkurrar hjálpar þá þurfa sumir einstaklingar aðstoð sem felst í sálfélagslegum stuðningi (community based psychosocial support). Mikilvægt er að þeir sem hafa upplifað samfélagslegar hamfarir hafi aðgang að áfallahjálpi (sálfélagslegum stuðningi) ef þess er óskað. Markmið með áfallahjálpi er að draga úr því uppnámi sem gjarnan skapast eftir alvarleg áföll og stuðla þannig að betri aðlögun eftir áfallið, bæði til lengri og skemmri tíma. Áfallahjálpi er veitt á forsendum einstaklingsins með fræðslu og viðeigandi stuðningi. Áföll geta valdið áfallastreituvíðbrögðum (líkamlegum, hugrænum og tilfinningalegum viðbrögðum) sem í alvarlegum tilvikum geta þróast í langvinnan sálrænan vanda.

Markmiðið með áfallahjálpi er einnig að finna þá sem eru í áhættu á að eiga í langvinnum vanda, veita þeim eftirfylgd og vísa í sálræna meðferð til að vinna úr afleiðingum áfallsins ef þörf er á. Eftir því sem atburður er alvarlegri og undirstöðum einstaklingsins ógnað, er þeim mun mikilvægara að slíkur stuðningur sé í boði til lengri tíma eftir áfall (2 ár).

Áfallahjálpi felur í sér sálrænan stuðning, félagslegan stuðning, upplýsingar og fræðslu, eflingu þjargráða og mat á áhættuþáttum. Áfallahjálpi byggist á aðferðum sem á öruggan og fljótan hátt má nota til að meta og sinna þörfum barna, unglinga, fullorðinna og fjölskyldna í kjölfar stórslysa, hamfara eða hryðjuverka (sjá nánar í handbók: Sálræn skyndihjálpi, leiðbeiningar um viðurkennt verklag á vettvangi, 2009).

Stuðningur til lengri tíma felur í sér eftirfylgni hjá fagaðilum sem ætlað er að meta frekar afleiðingar áfalls og veita sérhæfða ráðgjöf og stuðning eftir þörfum einstaklingsins. Fagaðilum sem veita sérhæfðan stuðning er ætlað að vísa einstaklingum til viðeigandi meðferðar.

VIÐAUKI 2. Stjórnkerfi

Áfallahjálpar fellur undir Velferðarráðuneytið og Innanríkisráðuneytið:

Áfallahjálpar eru meðal annars á ábyrgð eftirtalinnna:

- Embætti landlæknis vegna ráðstafana er miðað að því að draga úr heilsutjóni
- Þjóðkirkju/Biskupsstofu vegna ráðstafana varðandi sálsgæslu
- Rauða krossinn á Íslandi vegna sálfélagslegs stuðnings
- Ríkislögreglustjóra vegna skipulags áfallahjálpar í almannavarnaástandi
- Sambands íslenskra sveitarfélaga - félagsþjónustu sveitarfélaga vegna sérstakra þarfa ákveðinna samfélagshópa
- Áfallateymis Landspítala vegna ráðgjafar við heilbrigðisþjónustu í landinu og vegna meðferða og stuðnings við þolendur

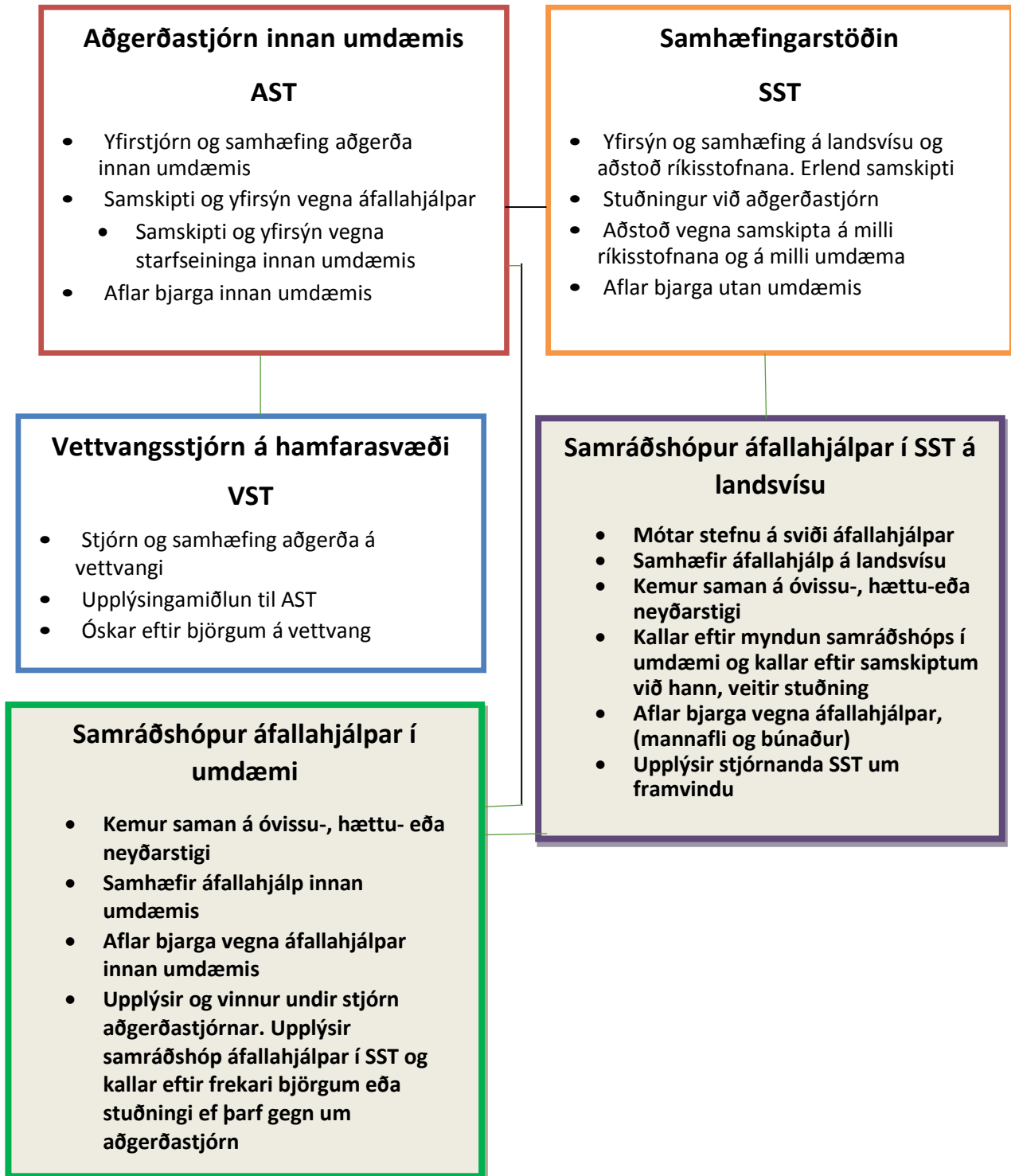
Samkvæmt 3. mgr. 5. gr. laga um almannavarnir nr. 82/2008 starfar við embætti ríkislögreglustjóra í Reykjavík samhæfingar- og stjórnstöð. Samkvæmt 12. gr. laganna er Samhæfingarstöð almannavarna stjórnstöð sérstakra aðgerða og samhæfingaraðili á landsvísu.

Stjórn aðgerða í héraði þegar almannavarnaástand ríkis er í höndum viðkomandi lögreglustjóra sbr. 1. mgr. 11. gr. almannavarnalaga. Hann stýrir aðgerðum í almannavarnaástandi í samráði við Samhæfingarstöðina. Með lögreglustjóra í aðgerðastjórn starfa viðbragðsaðilar og aðrir sem hlutverki hafa að gegna. Lögreglustjóri skipar vettvangsstjórnir eftir þörfum. Sjá mynd 2.1.

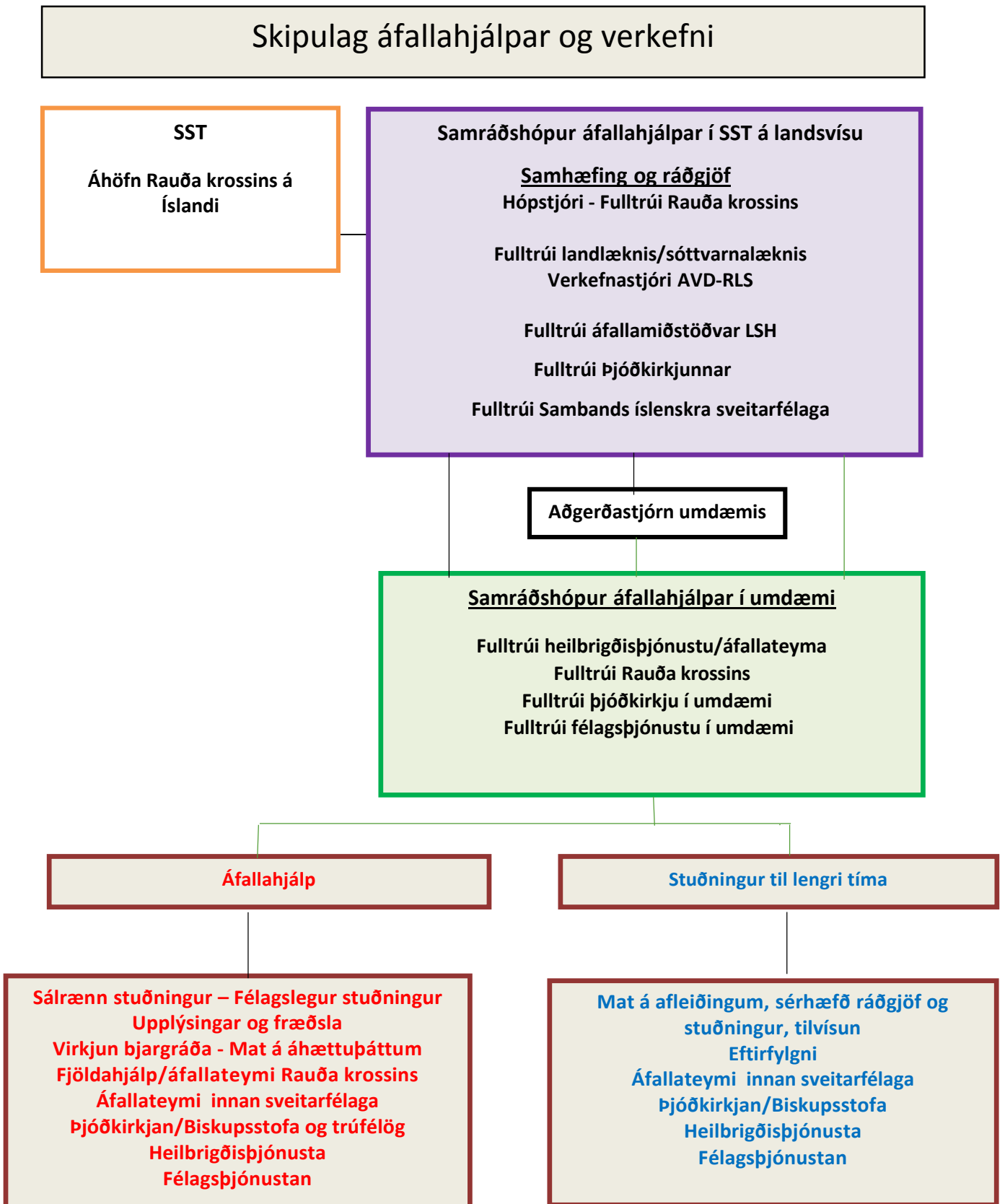
Þegar hætta steðjar að, er stjórnskipulag almannavarna virkjað og eftir það fara samskipti vegna áfallahjálpar fram samkvæmt ákveðnu ferli. Stjórnskipulaginu er lýst í myndum 2.1. og 2.2.

Mynd 2.1. Stjórnkerfi almannavarna og áfallahjálpar

Stjórnkerfi almannavarna og skipulag áfallahjálpar

Mynd 2.2. Skipulag áfallahjálpar á neyðartímum

VIÐAUKI 3. Almannavarnarstig

Ríkislögreglustjóri tekur ákvörðun um almannavarnarstig hverju sinni í samráði við viðkomandi lögreglustjóra ef unnt er og tilkynnir það dómsmálaráðherra. Heimilt er að lýsa yfir almannavarnaástandi þegar neyðarástand er líklegt, er yfirvofandi eða ríkir eða sambærilegar aðstæður eru fyrir hendi. Almannavarnarstig eru flokkuð eftir alvarleika, umfangi viðbúnaðar og þörf á forgangshraða viðbragðsaðila. Viðbragðsaðilum almannavarna er heimilt að nýta stigskiptingu almannavarna svo sem við daglegan slysviðbúnað, leit og björgun á landi, sjó og í lofti eða vegna viðbragða við öðru hættuástandi þótt ekki hafi verið lýst yfir almannavarnaástandi. Mælt er með slíkri notkun við daglega neyðarþjónustu til að hugtök og vinnubrögð séu öllum töm þegar til viðameiri aðgerða kemur.

Stig alvarleika eru óvissustig, hættustig og neyðarstig. Mynd 3.1.

1. Um óvissustig er að ræða:

- Þegar afla þarf upplýsinga um menn sem óvissa ríkir um.
- Þegar skip, loftfar eða menn hafa ekki komið fram á ákvörðunarstað eða ekkert heyrst frá þeim í tiltekinn tíma.
- Þar sem óvissa ríkir um öryggi skips eða loftfars og þeirra sem í því eru.
- Þegar grunur vaknar um að eitthvað sé að gerast af náttúru- eða mannavöldum sem á síðari stigum gæti leitt til þess að heilsu og öryggi fólks, umhverfis eða byggðar sé ógnað.
- Þegar sóttvarnaryfirvöld meta þörf á að hefja undirbúning að viðbúnaði vegna farsótta samkvæmt ráðleggingum Alþjóða heilbrigðisstofnunarinnar (WHO).

2. Um hættustig er að ræða:

- Þegar hefja þarf eftirgrennslan eftir mönnum sem óttast er um.
- Þegar tilraunir til að ná sambandi við skip, loftfar eða menn hafa ekki borið árangur.
- Þegar upplýsingar hafa borist sem gefa til kynna að sjóhæfni skips sé takmörkuð, flughæfni loftfars skert og menn í vanda staddir, þó ekki svo alvarlegar að líkur séu á neyðarástandi.
- Ef heilsu og öryggi manna, umhverfis eða byggðar er ógnað af náttúru- eða mannavöldum þó ekki svo alvarlegar að um neyðarástand sé að ræða.
- Ef auka þarf viðbúnað og sóttvarnarráðstafanir vegna yfirvofandi farsóttar.

3. Um neyðarstig er að ræða:

- Þegar viðhafa þarf tafarlaus viðbrögð vegna manna sem óttast er um.
- Þegar ítrekaðar tilraunir til að hafa samband við skip, loftfar eða menn hafa reynst árangurslausar og óttast er að viðkomandi sé í neyð.
- Þegar staðfestar upplýsingar hafa borist um að skip, loftfar eða menn séu í neyð eða yfirvofandi hættu og þarf tafarlausrar aðstoðar.
- Þegar slys eða hamfarir hafa orðið eða þegar heilbrigðisöryggi manna er ógnað svo sem vegna farsótta.

Umfang almannavarnarviðbragða er gefið til kynna með eftirfarandi litum: Grænt, gult, rautt eða svart. Litirnir gefa til kynna hversu mikils viðbúnaðar sé þörf, svo sem fjölda þeirra eininga sem eru virkjaðar í þágu almannavarna í hvert sinn, þörfina fyrir samhæfingu og fjölda stjórnstiga. Mynd 3.1.

a. Grænt – dagleg verkefni.

Slysi eða atburði er sinnt af fáum viðbragðsaðilum eða stofnunum þar sem dagleg skipan mála á viðbúnaði er nægjanleg til þess að eiga við verkefnið.

b. Gult – stærri og flóknari aðgerðir.

Alvarlegt slys eða atburður svo sem leit á einu svæði eða þörf er á að margir viðbragðsaðilar eða stofnanir sinni verkefninu.

c. Rautt – stórslys og hamfarir.

Mjög umfangsmikið slys eða atburður svo sem leit eða björgun við erfiðar aðstæður eða á mörgum svæðum. Þörf á aðkomu mikils fjölda viðbragðsaðila eða stofnana og aukin þörf á samhæfingu og stjórnskipulagi almannavarna.

d. Svart – þjóðarvá.

Þjóðarvá, hamfarir eða atburðir sem hafa áhrif á mörg umdæmi á sama tíma.

Þörf á forgangshraða viðbragðsaðila ræðst af alvarleika slyss eða atburðar. Við boðun viðbragðsaðila vegna almannavarna aðgerða skal nota eftirfarandi skilgreiningar á forgangi:

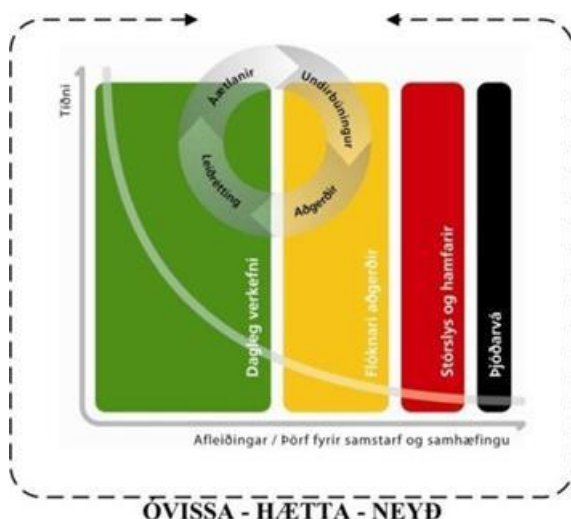
- F1 – Mesti hraði.
- F2 – Mikill hraði.
- F3 – Lítil hraði.
- F4 – Ekki forgangur.

Hver viðbragðsaðili skilgreinir nánar inntak forgangshraða samkvæmt eigin skipulagi. Áhafnir á þyrlum Landhelgisgæslunnar verða áfram boðaðar með forgangslýsingu Alfa – Bravo – Charlie –Delta.

Við boðun viðbragðsaðila skal tilgreina forgang boðunar, stig alvarleika, umfang eftir því sem það er þekkt, staðsetningu atburðar, til hvers konar aðgerðar er verið að boða, hver sendir út boðin og hverja er verið að boða til aðgerða.

Almannavarnastig eru notuð til að lýsa alvarleika þess atviks sem verið er að fást við hverju sinni. Hvaða þörf er á umfangi viðbúnaðar í ljósi þess um hversu alvarlegan eða stórfelldan atburð eða umfang afleiðinga er að ræða. Þá lýsa almannavarnastig því hversu brýn forgangspörf er á að bregðast við boðun.

Mynd 3.1. Stigskipting umfangs í ljósi alvarleika

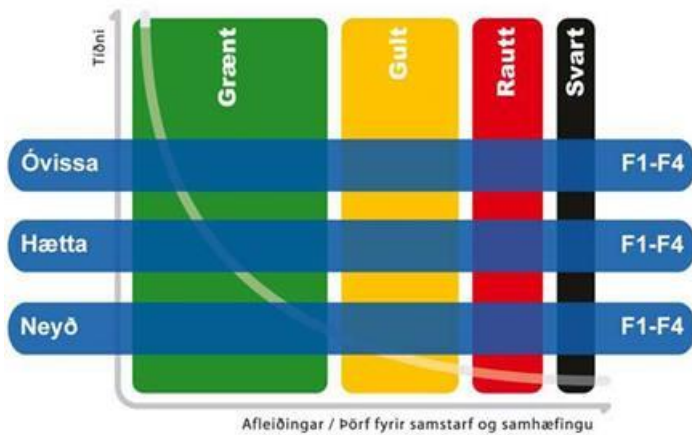

Litirnir gefa til kynna hver þörf á umfangi er í ljósi alvarleika og umfangs sem ræðst m.a. af hversu brýn þörf er fyrir samhæfingu í ljósi fjölda viðbragðsaðila og hversu margar einingar þarf að virkja.

Umfang og alvarleiki atburðar getur verið misjafn á hverju stigi fyrir sig bæði vegna sama atburðar og

á milli mismunandi atburða. Vegna þess er notuð litaskiptingin grænn, gulur, rauður og svartur sem segja til um umfangið en viðbragðsaðilar eru daglega að vinna í hinum ýmsu verkefnum sem kalla á mismikinn viðbúnað þar sem alvarleiki og umfang er breytilegur. Skýringarmyndin sýnir á heildstæðan hátt samsetningu stigakerfis almannavarna þar sem alvarleiki útkalls er flokkaður í óvissu, hættu, neyð. Umfang í ljósi alvarleika er flokkað í grænt, gult, rautt, svart og þörf á forgangi við boðun flokkuð eftir alvarleika útkalls

Mynd 3.2. Stigskipting viðbúnaðar almannavarna

Heimild: Reglugerð um flokkun almannavarnastiga nr. 650/2009

VIÐAUKI 4. Aðilar, nefndir og stjórnir innan skipulags almannavarna

Áhöfn Samhæfingarstöðvar almannavarna

Samhæfingarstöðin (SST) er stjórnstöð sérstakra aðgerða sem samhæfir þær á milli umdæma. Stöðin er staðsett í Björgunarmiðstöðinni að Skógarhlíð 14, Reykjavík. Á ÓVISSU- og HÆTTUSTIGI hefst undirbúningur vegna virkjunar og er þá hluti áhafnar að störfum í stöðinni. Samhæfingarstöðin er virkjuð að fullu þegar NEYÐARSTIGI hefur verið lýst yfir og eftir það fer samræming og stjórnun aðgerða fram í stöðinni. Heilbrigðisstarfsmenn frá Landspítala eru hluti af áhöfn Samhæfingarstöðvarinnar og miðlar áhöfn heilbrigðisstarfsmanna beiðnum og upplýsingum frá samráðshópi áfallahjálpar ef svo ber undir. Samhæfingarstöðin skipuleggur stuðning við heilbrigðisstofnanir og aðra viðbragðsaðila samkvæmt beiðni hverju sinni (lög nr. 82/2008).

Lögreglustjórar

Samkvæmt lögum um almannavarnir nr. 82/2008 er það hlutverk lögreglustjóra að fara með stjórn almannavarna, hver í sínu umdæmi og skulu þeir starfa með almannavarnanefndum sem sveitarstjórnir skipa. Lögreglustjórar eru tengiliðir við samhæfingarstöð ríkislögreglustjóra og vinna með SST á hættu- og neyðarstigi.

Almannavarnanefndir

Almannavarnir eru samnefnari viðbragða og úrræða þegar hættu- og neyðarástand skapast í samfélaginu. Í hverju sveitarfélagi starfar almannavarnanefnd sem sveitarstjórn skipar. Almennavarnanefnd skal skipuð sýslumanni þess umdæmis sem sveitarfélagið er í, fulltrúum úr sveitarstjórn og þeim fulltrúum sveitarstjórna sem í starfi sínu sinna verkefnum í þágu öryggis hins almenna borgara. Á höfuðborgarsvæðinu og á Suðurnesjum sitja lögreglustjórar viðkomandi umdæma í almannavarnanefndum en ekki sýslumenn. Ef ein almannavarnanefnd er í umdæmi lögreglustjóra skal hann sitja í nefndinni. Hlutverk almannavarnanefnda er að móta stefnu og skipuleggja starf að almannavörnum í héraði í samræmi við lög um almannavarnir nr. 82/2008. Ef fulltrúi heilbrigðisþjónustu situr í almannavarnanefnd, þá fer hann með samhæfingu vegna áfallahjálpar innan umdæmisins.

Aðgerðastjórn

Aðgerðastjórn (AST) er sameiginleg aðgerðastjórn viðbragðsaðila. Sem fyrr segir er stjórn aðgerða innan umdæmis í höndum lögreglustjóra þegar almannavarnaástand ríkir. Hann situr í aðgerðastjórn ásamt fulltrúa almannavarnanefndar, fulltrúa Slysavarnafélagsins Landsbjargar, fulltrúa Rauða krossins og fulltrúum hlutaðeigandi viðbragðsaðila. Aðgerðastjórn ber ábyrgð á stjórnun aðgerða í sínu umdæmi og sinnir upplýsingaskyldu gagnvart SST og almannavarnanefnd. Sjá mynd 5.1.

Vettvangsstjórn

Vettvangsstjórn (VST) er skipuð af lögreglustjóra í samráði við almannavarnanefnd. Störf vettvangsstjórnar og fjöldi starfsfólks í stjórninni er ávallt háð umfangi og eðli aðgerðarinnar. Vettvangsstjórn gegnir upplýsingaskyldu gagnvart aðgerðastjórn. Sjá mynd 5.1.

VIÐAUKI 5. Stofnanir sem eiga fulltrúa í samráðshópi áfallahjálpar í SST

Ríkislögreglustjóri

Samkvæmt 5. grein laga um almannavarnir nr. 82/2008 annast ríkislögreglustjóri starfsemi almannavarna í umboði dómsmálaráðherra. Einnig er ábyrgð ríkislögreglustjóra vegna almannavarna skilgreind í 5. grein lögreglulaganna nr. 90/1996, en þar segir að ríkislögreglustjóri annist málefni almannavarna í umboði dómsmálaráðherra. Verkefni ríkislögreglustjóra vegna almannavarna fela meðal annars í sér viðtækt samstarf við stofnanir þjóðfélagsins varðandi neyðarskipulagið með það að markmiði að tryggja öryggi almennings og vinna að gerð og endurskoðun viðbragðsáætla. Fulltrúi almannavarnadeildar í samráðshópi SST upplýsir yfirmenn hjá ríkislögreglustjóra um fyrirliggjandi verkefni á sviði áfallahjálpar.

Embætti landlæknis

Embætti landlæknis er starfrækt samkvæmt lögum nr. 41/2007. Hlutverk embættis landlæknis er að hafa eftirlit með heilbrigðisþjónustu og fylgjast með heilbrigði landsmanna. Embætti landlæknis getur gefið heilbrigðisstofnunum og heilbrigðisstarfsmönnum almenn fagleg fyrirmæli/leiðbeiningar um vinnulag, aðferðir og viðbrögð af ýmsu tagi. Einnig getur embætti landlæknis komið á framfæri ábendingum og ráðgjöf til almennings um mál er snerta heilbrigði og heilbrigðisþjónustu. Embætti landlæknis sinnir samhæfingu áfallahjálpar innan heilbrigðisþjónustu.

Við embætti landlæknis starfar sóttvarnalæknir sem ber ábyrgð á sóttvörnum í landinu samkvæmt lögum nr. 19/1997 undir yfirstjórn ráðherra. Lög um sóttvarnir taka til óvenjulegra og óvæntra atburða sem geta haft alvarlegar heilsufarslegar afleiðingar meðal þjóða heims. Sóttvarnalæknir skipuleggur viðbrögð og sinnir fræðslu- og upplýsingaskyldu. Í þeim tilfellum sem lög um sóttvarnir nr. 19/1997 eiga við, þá tilnefnir landlæknir sóttvarnalækni sem ábyrgðaraðila vegna verkefna á sviði áfallahjálpar. Landlæknir og sóttvarnalæknir kalla eftir fundargerðum frá samráðshópi áfallahjálpar í SST og fulltrúi landlæknis í samráðshópi SST upplýsir yfirmenn Embætti landlæknis um fyrirliggjandi verkefni á sviði áfallahjálpar.

Sóttvarnalæknar umdæma og svæða

Samkvæmt ákvörðun heilbrigðisráðherra (reglugerð nr. 834/2007) er Íslandi skipt upp í átta sóttvarnaumdæmi. Ráðherra tilnefnir yfirlækna heilsugæslustöðva samkvæmt tillögu sóttvarnalæknis sem skulu vera ábyrgir fyrir sóttvörnum í sínu sóttvarnaumdæmi undir stjórn sóttvarnalæknis og nefnast þeir sóttvarnalæknar umdæma. Einungis einn yfirlæknir er tilnefndur sóttvarnalæknir hvers umdæmis og ber hann ábyrgð á framkvæmd sóttvarna í umdæminu í samvinnu við lögreglustjóra í umdæminu. Heilbrigðisráðherra er heimilt samkvæmt reglugerð nr. 834/2007 að tilnefna fleiri en einn yfirlækni í hverju sóttvarnaumdæmi til að sinna sóttvörnum í samvinnu við lögreglustjóra svæða og nefnast þeir sóttvarnalæknar svæða. Þetta er gert til samræmis við lögregluumdæmi landsins sem eru í dag 9 talsins. Sóttvarnalæknar njóta aðstoðar lögreglu yfirvalda við framkvæmd sóttvarna eða við framkvæmdir vegna óvenjulegra og óvæntra atburða sem geta haft alvarlegar heilsufarslegar afleiðingar.

Landspítali, áfallateymi

Áfallateymið veitir þeim sem leita til Landspítala, ráðgjöf, sálrænan stuðning og aðstoð við tilfinningalega úrvinnslu áfalls. Áfallateymið er ráðgefandi fyrir heilbrigðisþjónustu í landinu um áföll og afleiðingar þeirra. Í almannavarnaástandi starfar áfallateymið samkvæmt áætlun Landspítala og ber ábyrgð á verkefnastjórnun áfallahjálpar innan Landspítala. Áfallateymið sér um að virkja og veita faglegan stuðning því fagfólki og sérfræðingum Landspítala sem veita áfallahjálpar innan og utan

spítala. Fulltrúi áfallateymis í samráðshópi SST upplýsir viðbragðsstjórn Landspítala um fyrirbyggjandi verkefni á sviði áfallahjálpar.

Þjóðkirkja/Biskupsstofa

Biskupsstofa er embættisskrifstofa Biskups Íslands og skrifstofa kirkjuráðs og kirkjupings. Hún gegnir margháttuðu hlutverki við stjórnun og reikningshald kirkjunnar, og veitir sóknum, sjóðum og stofnunum kirkjunnar ýmsa þjónustu. Biskupsstofa annast almennt fyrirvar vegna Þjóðkirkjunnar og sameiginlegra mála hennar, samskipti og samstarf við hinar ýmsu stofnanir svo og erlend samskipti. Í almannavarnaástandi er unnið samkvæmt viðbragðaáætlun kirkjunnar en þeirri áætlun er ætlað að samræma viðbrögð kirkjunnar við stórslysum annars vegar og almannavarnaástandi hins vegar, enda er kirkjan hluti stærri heildar sem starfar náið saman í slíkum aðstæðum. Hópslysanevnd kirkjunnar kemur saman þegar neyðarstigi almannavarna hefur verið lýst og hefur yfirumsjón með skipulagi á viðbrögðum kirkjunnar vegna stórslysa og þegar almannavarnaástand ríkir. Prófastsdæmi, eitt eða fleiri, eru grunneining viðbragðaáætlunar kirkjunnar. Prófastar bera ábyrgð á gerð viðbragðsáætlunar hvers prófastsdæmis. Viðbragðsáætlun kirkjunnar og prófastsdæmanna skal haldið virkri með stöðugri endurskoðun í samræmi við reynsluna og með reglulegum æfingum. Viðbragðsáætlun kirkjunnar er gefin út og send á alla þá aðila sem hún tekur til, bæði innan kirkju, svo og til helstu samstarfsaðila, auk þess er hún aðgengileg á vefsíðu kirkjunnar (www.kirkjan.is/vidbrogd). Í almannavarnaástandi upplýsir Þjóðkirkjan önnur trúfélög um gang mála og samræmir vinnubrögð allra trúfélaga. Biskupsstofa kallar eftir fundargerðum frá samráðshópi áfallahjálpar í SST.

Samband íslenskra sveitarfélaga/félagsþjónusta sveitarfélaga

Samband íslenskra sveitarfélaga vinnur að eflingu samstarfs íslenskra sveitarfélaga og að hvers konar hagsmunamálum þeirra. Verulegur hluti starfseminnar felst í hagsmunagæslu fyrir sveitarfélögin gagnvart ríkisvaldinu og öðrum innlendum og erlendum aðilum. Sambandið mótar stefnu sveitarfélaganna til einstakra mála og hefur því nán samskipti við ríkisstjórn og Alþingi. Sveitarfélögin í landinu eru 76 talsins en samkvæmt lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga skulu sveitarfélög tryggja aðgengi íbúa sinna að félagsþjónustu. Mörg sveitarfélög kjósa að reka sameiginlega félagsþjónustu en á landinu eru reknar 34 félagsþjónustur. Hlutverk félagsþjónustu sveitarfélaga er að tryggja fjárhagslegt og félagslegt öryggi og stuðla að velferð íbúa á grundvelli samhjalpar. Sveitarfélög skulu sjá um að veita íbúum þjónustu og aðstoð samkvæmt lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga og jafnframt tryggja að þeir geti séð fyrir sér og sínum. Aðstoð og þjónusta skal jöfnum höndum vera til þess fallin að bæta úr vanda og koma í veg fyrir að einstaklingar og fjölskyldur komist í þá aðstöðu að geta ekki ráðið fram úr málum sínum sjálf. Fulltrúi Sambandsins í samráðshópi SST upplýsir yfirmenn þess um fyrirbyggjandi verkefni á sviði áfallahjálpar. Þegar neyðarstigi almannavarna hefur verið lýst innan sveitarfélags eða sveitarfélaga veitir Samband íslenskra sveitarfélaga félagsþjónustu sveitarfélaga á hamfarasvæðum viðeigandi stuðning og upplýsingar.

Rauði krossinn á Íslandi

Rauði krossinn á Íslandi er aðili að almannavörnum samkvæmt samkomulagi um hjálparlið almannavarna frá 2002 og lögum um almannavarnir nr. 82/2008. Félagar í Rauða krossinum á Íslandi eru um 20.000 og sjálfboðaliðar liðlega 3.000. Deildir Rauða krossins eru 44 talsins og staðsettar hringinn í kringum landið. Þær gera allar neyðarvarnaáætlanir sem innihalda upplýsingar um fjöldahjálparstöðvar á starfssvæðinu og áætlun um viðbrögð. Þá eru einnig upplýsingar í þeim um stjórnendur og tengiliði Rauða kross deilda og aðra stuðningsaðila og hjálparlið. Verkefnisstjóri áfallahjálpar á landskrifstofu Rauða krossins kallar eftir fundargerðum frá samráðshópi áfallahjálpar í SST á landsvísu. Fulltrúi Rauða krossins á Íslandi í samráðshópi SST upplýsir yfirmenn RKÍ um fyrirbyggjandi verkefni á sviði áfallahjálpar.

Helstu verkefni Rauða krossins í almannavörnum:

- Uppsetning og starfræksla á fjöldahjálparstöðvum fyrir fólk sem þarf að yfirgefa heimili sín á hættu- og neyðartímum.
- Móttaka og skráning þolenda með það að markmiði að sameina fjölskyldur.
- Sálræn stuðningur og sérhæfður stuðningur frá áfallahjálparteymi Rauða krossins.
- Þjónusta við aðstandendur.
- Almenn skyndihjálp.
- Félagsleg endurreisn, eftir því sem þörf er á, í samvinnu við hlutaðeigandi stofnanir ríkis og sveitarfélaga, þar með talin þátttaka í rekstri þjónustumiðstöðva almannavarna.

VIÐAUKI 6. Áhættumat

Náttúruhamfarir eru alvarleg ógn sem fjöldi Íslendinga býr við. Rannsóknir hafa sýnt að náttúruhamfarir geta haft alvarlegar og varanlegar neikvæðar afleiðingar á andlega og líkamlega heilsu, starfsgetu og lífsgæði. Ein helsta geðröskunin í kjölfar náttúruhamfara er áfallastreituröskun (e. *Posttraumatic Stress Disorder; PTSD*) en áhrif hennar geta valdið verulegri og viðvarandi skerðingu á lífsgæðum ef ekkert er að gert. Auk áfallastreituröskunar eru þolendur áfalla einnig líklegri til þess að greinast með aðrar geðraskanir, eins og almenna kvíðaröskun, alvarlegt þunglyndi og áfengis- og vímuefnamisnotkun. Þá upplifir hluti þolenda sjálfsvígshugsanir og stór hluti upplifir verulegar svefntruflanir í kjölfar hamfara. Þegar börn og unglingar lenda í alvarlegum áföllum hefur það gjarnan neikvæðar afleiðingar á námsárangur og hegðun. Ýmsir áhættuþættir hafa verið tilgreindir sem auka líkurnar á því að sálrænn vandi þróist í kjölfar áfalla. Til að mynda er vitað, að því alvarlegri sem hamfarir eru, því alvarlegri sem meiðsli eru á mönnum og því meira tjón sem er á mannvirkjum, því alvarlegri geta sálrænar afleiðingar verið. Hins vegar sýna niðurstöður rannsókna að stór hópur einstaklinga upplifir langtíma geðræn vandamál þrátt fyrir að engin dauðsföll eða alvarleg meiðsli hafi orðið. Aðrir áhættuþættir eru til dæmis fyrri áföll og geðheilsuvandi sem og bágbornar félagslegar aðstæður. Þá eru konur líklegri til að eiga við sálræn vandamál en karlmenn og því yngri sem þolandinn er því líklegri er hann til að upplifa vandamál í kjölfar áfalla.

Mikilvægt er að hafa í huga að rannsóknir hafa endurtekið sýnt fram á að náttúruhamfarir geta ekki bara haft slæmar afleiðingar fyrir geðheilsu fólks fyrst eftir atburðinn heldur geta þessar afleiðingar varað í ár eða áratugi fyrir hóp þolenda ef þeir fá ekki viðeigandi aðstoð.

Eins og greint er frá hér að ofan þá sýna rannsóknir að afleiðingar náttúruhamfara geta verið alvarlegar og langvarandi. Þrátt fyrir það þá gerir áfallahjálp ekki ráð fyrir að allir sem upplifa hamfarir eða önnur alvarleg áföll eigi í alvarlegum sálrænum vanda til langs tíma. Gert er ráð fyrir að fólk sýni margvísleg viðbrögð (til dæmis líkamleg eða sálræn viðbrögð eða breytta hegðun) fyrst eftir áfallið. Áfallahjálp miðar að því að styðja fólk við að takast á við vanlíðan sína og bera kennsl á þá sem eru í hættu á að eiga í langvarandi vanda. Þannig er lögð áhersla á að draga úr neikvæðum afleiðingum áfallsins og stuðla að því að þeir sem þurfa frekari úrvinnslu sé vísað í viðeigandi meðferðarúrræði. Mikilvægt er því að veita áfallahjálp sem fyrst eftir áföll og tryggja aðgengi að slíkum stuðningi þegar líður frá hamförum. Áfallahjálp byggir á aðferðum sem sýnt hefur verið fram á að eru árangursríkar við að meta og sinna þörfum barna, unglinga, fullorðinna og fjölskyldna í kjölfar hamfara á sem öruggastan og fljótlegastan hátt. Tilgangurinn með þessum stuðningi er að draga úr því uppnámi sem gjarnan skapast eftir alvarleg áföll og stuðla þannig að betri aðlögun eftir áfallið, bæði til skemmri og lengri tíma. Meginreglur og aðferðir áfallahjálpar eru: (1) þær eru í samræmi við rannsóknaniðurstöður um áhættu og bjargráð í kjölfar áfalla, (2) þær eru hagnýtar við raunverulegar aðstæður, (3) þær miða við þroska og aldur hvers og eins og (4) þær veita svigrúm til að laga hjálpinu að mismunandi menningarheimum.

VIÐAUKI 7. Samskiptaleiðir

Samkvæmt 12. grein almannavarnalaga nr. 82/2008 er það hlutverk ríkislögreglustjóra að samhæfa aðgerðir á landsvísu og gagnvart æðstu stjórn landsins ásamt því að samhæfa aðgerðir stofnana og fyrirtækja.

Samráðshópur áfallahjálpar í SST á landsvísu kemur saman þegar almannavarnaástand ríkir og vinnur að því að samhæfa aðgerðir vegna áfallahjálpar á landsvísu.

Helstu samskiptaleiðir

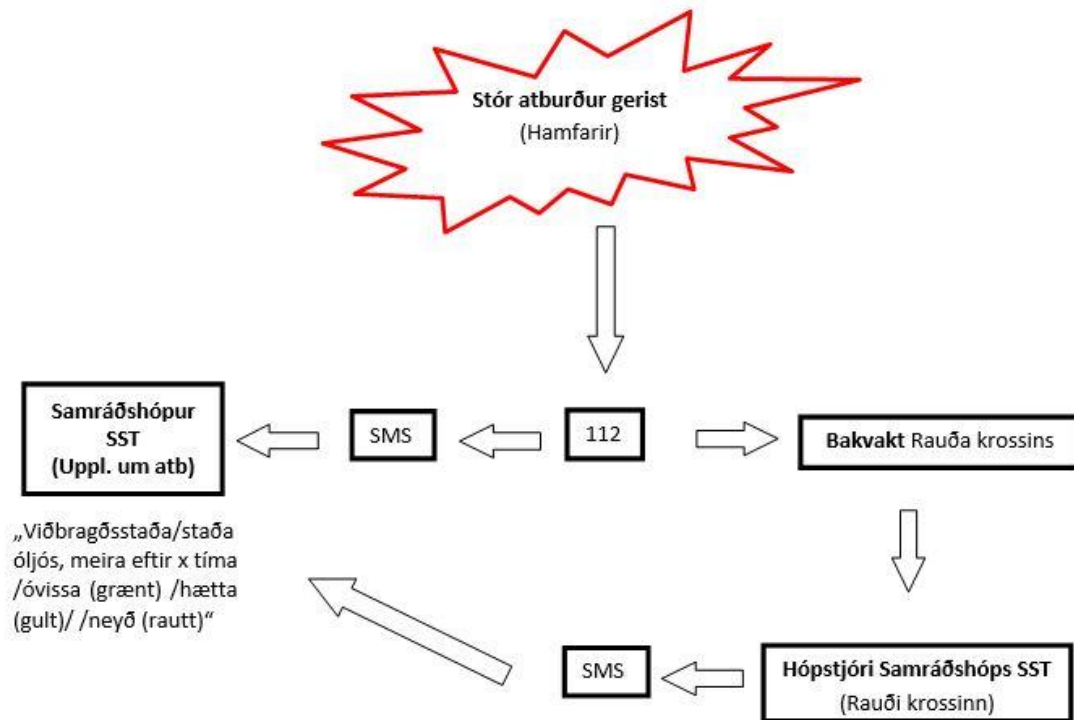
Áhöfn heilbrigðisstarfsmanna í SST og áhöfn Rauða krossins í SST skulu koma skilaboðum til samráðshópsins og eins eru notaðir GSM símar samráðshópsins.

Fulltrúar í samráðshópi áfallahjálpar í SST hafa aðgang að TETRA stöðvum í umsjón ríkislögreglustjóra. Hópurinn notar einstaklingsnetföng samkvæmt boðunarskrá í viðauka. Beiðnir um aðstoð vegna áfallahjálpar frá umdæmi þar sem hamfarir eru, skulu vera skriflegar og sendar á heilsa@sst.is og afrit á stjornun@sst.is. Beiðni samráðshóps áfallahjálpar í umdæmi til SST þarf að berast í gegn um aðgerðastjórn eða með samþykki aðgerðarstjórnar til hópstjóra samráðshópar áfallahjálpar í SST. Beiðnir um aukna aðstoð vegna áfallahjálpar í heilbrigðisþjónustu eru áframsendar til sóttvarnalæknis/landlæknis eftir því sem við á. Í beiðni komi fram hver óskar eftir stuðningi og hvernig stuðningi.

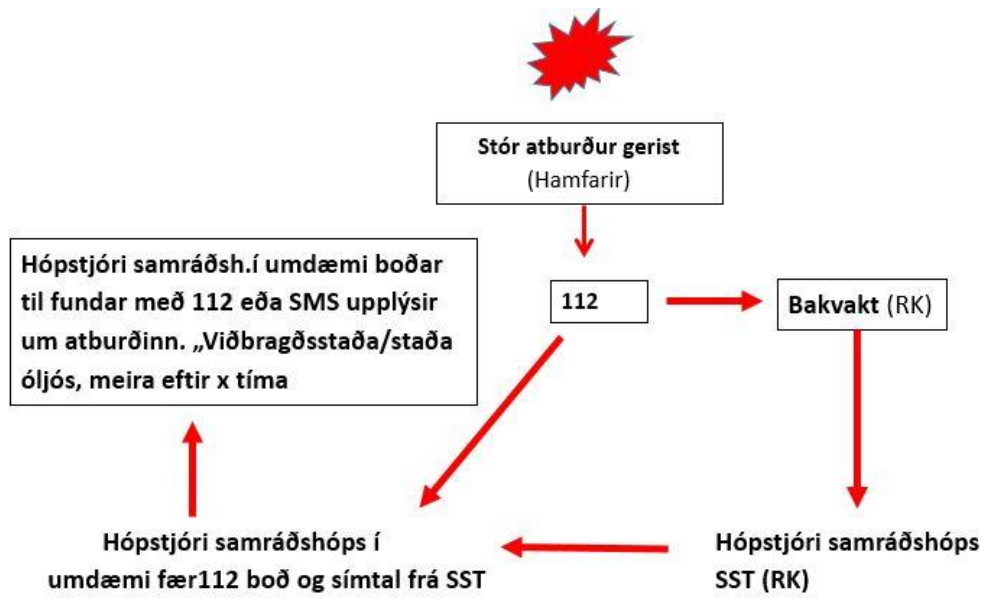
Íta ýta

VIÐAUKI 8. Boðunarkerfi samráðshópa

Boðun samráðshóps SST

Boðun samráðshóps í umdæmi

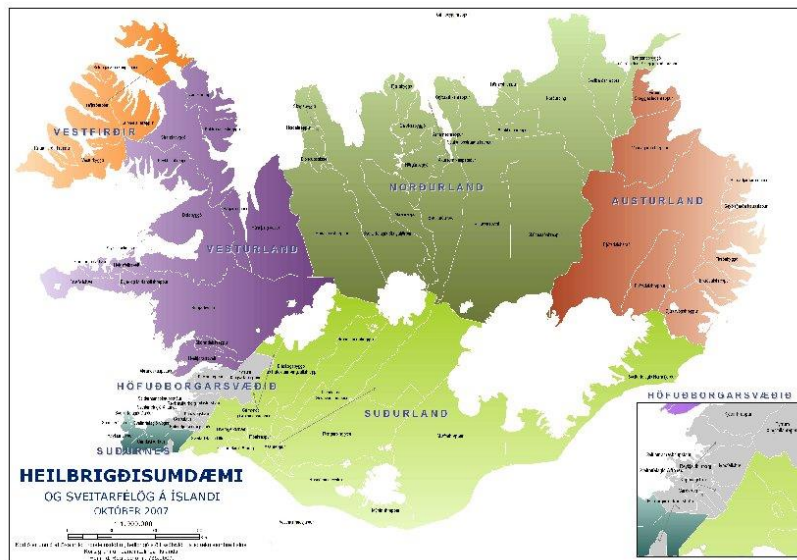

VIÐAUKI 9. Kort

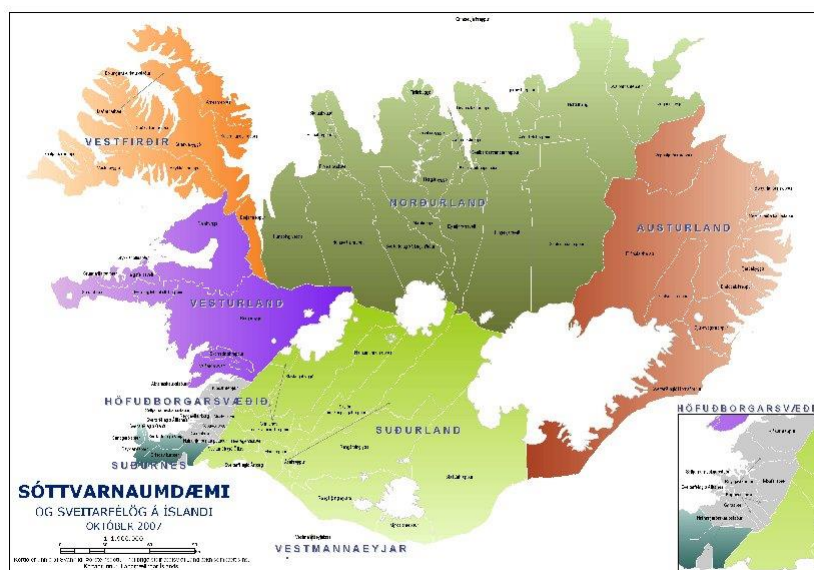
Hér er að finna kort yfir heilbrigðisumdæmi, sóttvarnaumdæmi, sveitarfélög og lögregluumdæmi landsins.

Sóttvarnaumdæmi og heilbrigðisumdæmi fara að mestu leyti saman en frávik eru þau helst að Vestfjarðakjálkinn er eitt sóttvarnaumdæmi en tvö heilbrigðisumdæmi þannig að syðri hlutinn tilheyrir heilbrigðisumdæmi Vesturlands. Þá tilheyrir Bakkafjörður heilbrigðisumdæmi Austurlands en sóttvarnasvæði Norðurlands. Sjá mynd 9.1. og mynd 9.2. Lögregluumdæmin eru níu talsins, sjá mynd 9.3. Mynd 9.4. sýnir sveitarfélög á Íslandi.

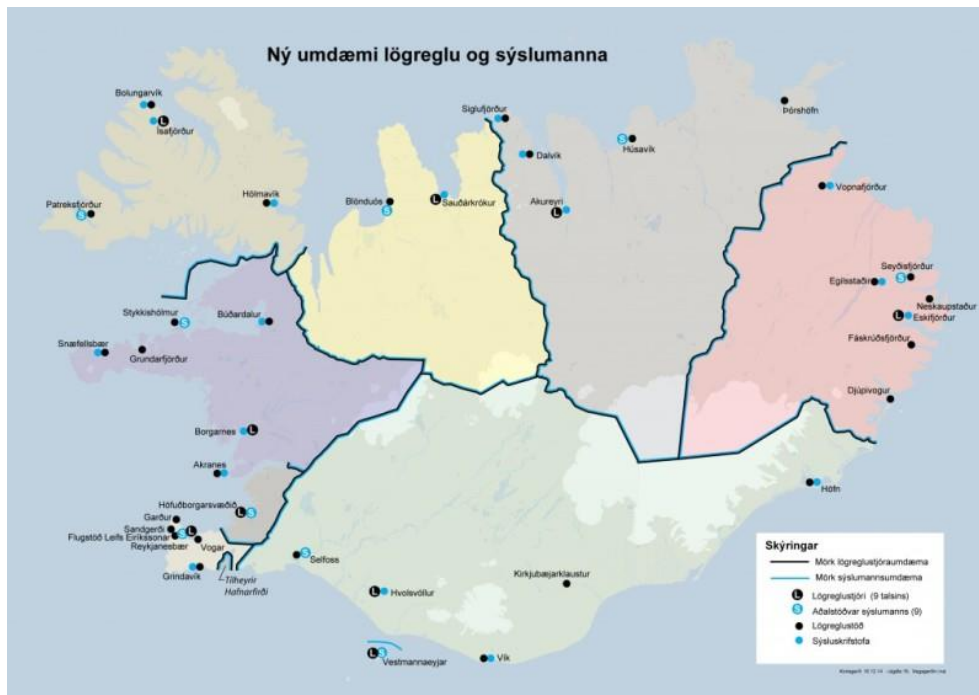
Mynd 9.1. Heilbrigðisumdæmin

Mynd 9.2. Sóttvarnaumdæmin

Mynd 9.3. Lögregluumdæmin

Mynd 9.4. Sveitarfélög á Íslandi

